

УДК 657.411.8

Формування статутного капіталу в товаристві з обмеженою відповідальністю

Салука І.Я.

кандидат економічних наук, в. о. доцента,
Львівський національний аграрний університет

У статті розкрито значення та сутність статутного капіталу з правової та економічної позицій, розглянуто процедуру реєстрації товариств з обмеженою відповідальністю. Висвітлено необхідність відновлення на законодавчому рівні мінімального розміру статутного капіталу як одного із джерел утворення господарських засобів та гарантування прав кредиторів.

Ключові слова: статутний капітал, формування капіталу, товариство з обмеженою відповідальністю, ресурси, оцінка.

Салука И.Я. ФОРМИРОВАНИЕ УСТАВНОГО КАПИТАЛА В ОБЩЕСТВЕ С ОГРАНИЧЕННОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТЬЮ

В статье раскрыты значение и сущность уставного капитала с правовой и экономической позиций, рассмотрена процедура регистрации обществ с ограниченной ответственностью. Отражена необходимость возобновления на законодательном уровне минимального размера уставного капитала как одного из источников образования хозяйственных средств и гарантирования прав кредиторов.

Ключевые слова: уставной капитал, формирование капитала, общество с ограниченной ответственностью, ресурсы, оценка.

Saluka I.Ya. FORMING OF THE CHARTERED CAPITAL IS IN THE COMPANY LIMITED LIABILITY

In the article disclosed the meaning and essence of the authorized capital of the legal and economic positions, considered the procedure for registration of Limited Liability Company. Covered the need for restoration at the legislative level of minimum size authorized capital as one of the sources of formations the household products and ensure the rights of creditors.

Keywords: share capital, capital formation, Limited Liability Company, resources and evaluation.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Україна юридично набула статусу країни з ринковою економікою, проте вона і досі знаходиться в стані трансформаційних перетворень. Трансформація адміністративно-планової економічної системи в ринкову зумовила відродження і правове закріплення різних форм власності. В умовах аграрної реформи набуває актуальності дослідження процесів функціонування товариств з обмеженою відповідальністю. Основне призначення статутного капіталу – забезпечення матеріальної бази діяльності підприємства як у період становлення, так і в ході подальшої виробничо-господарської діяльності. Додатковою обставиною, яку треба враховувати, формуючи статутний капітал, є те, що його розмір має певний вплив на можливості зовнішнього фінансування (як правило, величина кредитів пов'язується зі статутним капіталом підприємства) та ділову репутацію, особливо під час роботи із зарубіжними партнерами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні питання з бухгалтерського обліку

статутного капіталу в господарських товариствах висвітлено в працях таких українських та зарубіжних вчених, як, зокрема, Ф.Ф. Бутинець [2], І.А. Бланк [3], В.П. Кудряшов [4].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак вченими не досліджено питання формування статутного капіталу, зменшення його мінімального розміру та обмеження здійснених внесків засновника.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є вивчення і обґрунтування поняття статутного капіталу та його правового статусу, особливостей формування статутного капіталу у товаристві з обмеженою відповідальністю, розмірів, видів внесків і строків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Статутний капітал, особливо для новостворюваного підприємства, відіграє роль так званої скарбнички, наповнення якої дає змогу підприємству закрити певні фінансові питання, що виникають під час його діяльності. Адже майно, яке передається як вклад до статутного капіталу підприємства,

як правило, переходить у власність останнього. Однак, окрім практичності, є суто формальна, юридична, сторона. Бо статут кожного суб'єкта господарювання повинен містити умови про розмір і порядок утворення статутного капіталу [1, ст. 57].

Не підлягає сумніву позиція І.А. Бланка щодо того, що рівень ефективності майбутньої господарської діяльності створюваного підприємства багато в чому визначається цілеспрямованим формуванням його капіталу. Головними цілями формування капіталу створюваного підприємства є залучення достатнього його обсягу для фінансування і придбання необхідних активів, а також оптимізація його структури з позиції забезпечення умов наступного ефективного використання [2, с. 194].

Статутний капітал підприємства є одним із найважливіших елементів його власного капіталу. Статутний капітал відображає вартість матеріальних ресурсів, нематеріальних активів, фінансових вкладень і грошових коштів, які засновники і учасники передали у власність або розпорядження підприємству.

Водночас статутний капітал відображає зобов'язання підприємства перед засновниками і учасниками (в акціонерному товаристві – перед акціонерами), на основі яких вони одержують відповідні права. Такими правами є участь в управлінні підприємством, право на отримання дивідендів, на перепродаж акцій або передачу їх іншими способами, право на погашення акцій у разі ліквідації акціонерного товариства, право на першочергове придбання акцій у випадку проведення додаткової емісії тощо.

Величина статутного капіталу акціонерного товариства фіксується у статуті і підлягає зміні тільки після перереєстрації статуту. Рішення про внесення змін до статуту акціонерного товариства, включаючи ті, що пов'язані з величиною статутного капіталу, приймаються вищим органом управління акціонерного товариства – загальними зборами акціонерів. За рахунок мобілізації коштів у складі статутного капіталу формуються активи підприємства (необоротні й оборотні). Структура активного капіталу визначається засновниками і правлінням акціонерного товариства.

Статутний капітал на першому етапі заснування підприємства формується за рахунок внесків засновників. Такими внесками можуть бути:

– будівлі, споруди, обладнання та інші матеріальні цінності, цінні папери;

– права користування, включаючи інтелектуальну власність;

– грошові кошти, в тому числі в іноземній валюті. Величина вкладу оцінюється в гривнях і становить частку (пай) учасника у статутному капіталі.

Порядок оцінювання вкладів, внесених у формі, яка відрізняється від грошової, визначається установчими документами акціонерного товариства. Для формування статутного капіталу не допускається використання бюджетних коштів, фінансових ресурсів, які отримані в кредит і під заставу. Майно, яке передано засновниками підприємству в процесі формування статутного капіталу, належить акціонерному товариству на правах власності, повного господарського ведення або оперативного управління. Підприємство (якщо інше не передбачено чинним законодавством або його установчими документами) має право продавати, передавати іншим юридичним особам, обмінювати, здавати в оренду, передавати безкоштовно у тимчасове користування або в борг майно, яке йому належить [3, ст. 67].

На думку Ю.Ф. Бутинця, статутний капітал – це організаційно-правова форма капіталу, величина якого визначається в розмірах, визначених установчими документами відповідно до чинного законодавства. Це сукупність в грошовому вираженні внесків (часток, акцій за номінальною вартістю) засновників (учасників) в майно під час створення підприємства для забезпечення його статутної діяльності [4, с. 42].

Характеризуючи сутність статутного капіталу товариств з обмеженою відповідальністю з правової позиції, звернемося до пункту 1 статті 144 Цивільного кодексу України, відповідно до якої статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю визначено як мінімальний розмір майна товариства, що гарантує інтереси його кредиторів [5]. Зауважимо, що за радянських часів статутний фонд переважно мав обліково-звітне значення та розглядався як сукупність основних та оборотних засобів підприємства, які відображались в балансі на звітну дату у грошовому виразі. В умовах ринкової економіки статутний капітал таких господарських товариств виражає вартість внесених засновниками активів в обмін на: 1) право брати участь у господарській діяльності; 2) право одержання частини майбутнього прибутку (у межах своєї частки). Інакше кажучи, зафіксований розмір статутного капіталу, що відображений у пер-

шому розділі пасиву балансу, є джерелом формування господарських засобів і відображає сукупність внесків засновників на момент утворення товариства.

Вимоги до статуту товариства з обмеженою відповідальністю деталізовано в статті 51 Закону України «Про господарські товариства», частина 1 якого передбачає, що статут такого товариства обов'язково повинен містити і відомості про розмір часток кожного з учасників товариства, розмір, склад і порядок внесення ними своїх внесків [6]. Через те, що згідно з частиною 2 статті 86 Господарського кодексу України частка у статутному капіталі товариства становить внесок, оцінений у гривнях [1], прийняття рішення про створення товариства з обмеженою відповідальністю без статутного капіталу (чи рішення про зменшення статутного капіталу вже чинного товариства до нуля) призведе до неможливості наповнення статуту товариства вищезазначеною обов'язковою інформацією, що потягне за собою відмову в державній реєстрації такого новоствореного товариства (чи внесенні змін до установчих документів вже наявного товариства).

Ще одним підтвердженням неможливості створення та діяльності товариства з обмеженою відповідальністю без статутного капіталу є факт прив'язаності кількості голосів учасників товариства на загальних зборах учасників до розміру їх часток. Так, частина 4 статті 58 Закону України «Про господарські товариства» передбачає, що учасники мають кількість голосів, пропорційну розміру їх часток у статутному капіталі, а статті 59 та 60 цього Закону прив'язують установлення фактів правомочності загальних зборів учасників товариства та прийняття ними рішень до кількості голосів його учасників [1]. Через те, що частка у статутному капіталі товариства становить внесок, оцінений у гривнях, очевидно, що в разі відсутності в товаристві статутного капіталу неможливо буде встановити кількість голосів кожного конкретного учасника і, відповідно, визнати збори правомочними та / або визнати певне конкретне рішення прийнятим (чи відхиленим).

Отже, засновникам товариства з обмеженою відповідальністю надається право на власний розсуд провести оцінку активів, які підлягають внесенню до статутного капіталу товариства, або залучити спеціалізовану організацію чи професійного оцінювача з метою об'єктивної оцінки внесеного майна. Таким чином, майнові цінності, внесені до статутного

капіталу товариства не фінансовими активами, перебувають під впливом суб'єктивної оцінки засновників. Зазначене сприяє тому, що у практичній діяльності суб'єктів господарювання нерідко простежується завищення внесених засновниками майнових цінностей порівняно з їх ринковою вартістю, що призводить до утворення недостовірного (завищеного) розміру статутного капіталу. Відображені внески до статутного капіталу товариства (матеріальні і нематеріальні активи) за завищеною вартістю, з одного боку, штучно збільшують вартість господарських засобів, що відображуються у складі активів товариства, а з іншого – приводять до збільшення статутного капіталу і, як наслідок, до зростання частки засновників. У майбутньому наведена ситуація обов'язково призведе до виникнення витрат інвестиційної діяльності в сумі проведеної уцінки об'єктів довгострокових матеріальних та нематеріальних активів. Зазначене пояснюється тим, що відповідно до пункту 16 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» підприємство може переоцінювати об'єкт основних засобів, якщо залишкова вартість цього об'єкта суттєво відрізняється від його справедливої вартості на дату балансу [7].

Вирішити окреслену проблему можна двома шляхами. За першим шляхом можна надати можливість засновникам товариств з обмеженою відповідальністю в установчих документах самостійно визначати розмір статутного капіталу з обов'язковою наступною перевіркою достовірності інформації щодо внесених активів відповідними органами контролю. Другий шлях полягатиме у відновленні вимоги визначення на законодавчому рівні мінімального розміру статутного капіталу для товариств з обмеженою правовою формою власності. Вважаємо прив'язку мінімального розміру статутного капіталу до мінімальної заробітної плати, особливо в період інфляційних процесів, обґрунтованим кроком. Водночас застосування єдиного мінімального розміру статутного капіталу для всіх товариств навіть у межах однієї організаційно-правової форми власності є не виправданим. Саме тому пропонуємо встановити залежність мінімального розміру статутного капіталу, з одного боку, від мінімального розміру заробітної плати, а з іншого – від видів економічної діяльності (будівництво, промисловість, сільське господарство, торгівля, наука і наукове обслуговування, галузі невиробничої сфери тощо) [8, с. 165].

Висновки з цього дослідження. Отже, статутний капітал є майновою основою діяльності підприємства, він визначає частку кожного учасника в управлінні підприємством і гарантує дотримання інтересів його кредиторів. Наявність статутного капіталу є невід'ємною умовою функціонування господарських товариств. Під час створення підприємства капітал інвестується у придбання майна (матеріальних цінностей, основних засобів, інших необоротних матеріальних і нематеріальних активів), які в сукупності становлять статутний капітал.

Формування статутного капіталу товариств з обмеженою відповідальністю має ряд особливостей, основними з яких є такі: для формування капіталу підприємства можуть бути використані лише внески засновників – фізичних і юридичних осіб; внесками можуть бути як оборотні, так і необоротні активи; чинним законодавством визначено мінімальний розмір статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю та обмеження щодо внесків до статутного капіталу. Установчими документами підприємства можуть також визначатись обмеження щодо внесків до статутного капіталу в межах чинного законодавства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Господарський кодекс України, ухвалений Верховною Радою України 16 січня 2003 р. № 436-IV зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>.
2. Бутинець Ю.Ф. Вісник ЖІТІ. Економічні науки / Ю.Ф. Бутинець – 2002. – № 20. – С. 42–48.
3. Бланк И.А. Управление формированием капитала / И.А. Бланк. – К. : Ника-Центр ; Эльга, 2002. – 512 с.
4. Кудряшов В.П. Курс фінансів : [навч. посіб.] / В.П. Кудряшов. – К. : Знання, 2008. – 431 с.
5. Цивільний кодекс України, ухвалений Верховною Радою України 16 січня 2003 р. № 435-IV зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15>.
6. Про господарські товариства : Закон України від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – С. 682.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р. № 92 зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/law2/main.cgi?nreg=z0288-00>.
8. Цюцяк І.Л. Статутний капітал: значення та порядок формування в товариствах з обмеженою відповідальністю / І.Л. Цюцяк // Вісник Хмельницького національного університету. – 2012. – № 2, Т. 1. – С. 165.